

Палава сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 4 фор.
до године . . . 2 " "
по мјесецу године 1 " "
за Србију и све друге земље
годишње . . . 15 франка
по мјесецу године 8 " "
на три мјесеца 4 " "
у валути.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОВУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Преплата из Црне Го-
ре и сва писма шаљу се
самоу уреднику.

Преплата из Србије у-
пућује се Велимиру Вало-
жићу у Београд, а на дру-
гих крајева под адресом
P. Ramadanović Cattaro-
(за „Црногорку“).

Преплату примљују сви
наши књижари и поштар-
нице експедиције. По-
штомским писмама не при-
мају се.

БРОЈ 44.

Ц е т и њ е, 13. Децембра 1884.

ГОДИНА 1.

Границе црногорске, државне и црквене, које
утврди господар црногорски Иван Црнојевић
и друге границе по „Крусовољу“ цетињскоме.

У такованоме „Крусовољу Иван бега Цр-
нојевића“, који се чува на Цетиње, налазе се
различна писма уписана у њему, како из вре-
мена Ивана Црнојевића, тако и из доцнијег
времена. Ево садржај Крусовоља: *Прво* новјест
о Скендер-бегу Црнојевићу у светој крштењу
нареченом Георгију. *Друго* хрисовули благоче-
стивага господина Ивана Црнојевића окупате-
љског господства Зетскога. Први хрисовуљ је о
томе како је Иван Црнојевић саградио на Це-
тиње манастир који је ~~назван митрополитом~~
Зетском; како је премјестио у овај манастир
митрополита Висариона, и што је приложио
овоме манастиру од својих добара. Овај Хри-
совуљ писан је године 6993 од створења сви-
јета (од Р. X. 1485) Јануара 4 на Ријци, а
преписан је у овој књизи године 1747 мјесеца
Октобра 21 дана на Цетиње у манастир. Зна-
чи преписан је за вријеме владике Саве Петро-
вића. Други Хрисовуљ је о некој свађи која
је била међу два цетињска села, Бања и Бје-
лоша, око неке земље. Оригинал је био писан
године 6997 од створења свијета (од Р. X.
1489) Јунија 15 дана у двору на Цетиње. Кад
је преписан у ову књигу није означено. Трећи
Хрисовуљ је о томе како је Иван Црнојевић
дошао у Црмницу и ту прегледао земље и гра-
нице св. Николе Врањинскога; за тим како
је отишао те утврдио своје границе границе
са владавинама венецијанске републике. За ов-
јем иду други Хрисовули о земљама црквеније-
ма и њиховијем границама, и о другијем гра-
ницама државе Иванове. Четврти Хрисовуљ
је о Хумцима (ово је једно мало село близу ва-
роши Цетиња) како су били насељени на цр-
ковну земљу још у вријеме Ивана Црнојевића,
па како су ову земљу после они хтели да себи
присвоје. *Треће* иде „Историја Различна“. Под
овом рубриком налази се следеће: прво лето-

пис различнијех догађаја, почињући од Адама;
друго историја, или причање о Мухамеду. *Че-
тврто* иде једно писмо владике Саве Петрови-
ћа како је куповао неку земљу у Турака Аса-
на и Ибрахима Башића. *Пето* иде писмо патри-
арха Атанасија у којему се говори како је он
дошао у митрополију цетињску, те видио Хри-
совуљ о прилозима манастиру цетињском, по-
тврђује исте Хрисовоље и проклиње свакога ко
би се усудио икакву пакост учинити митропо-
лији цетињској. Писмо је писано године 1749.
На њему је приложен печат патријаршки; пи-
смо је уписано у овај Крусовољ сопствено-
ручно самим патријархом Атанасијем. Патријарх
Атанасије Гавриловић дошао је долазити на Це-
тиње године 1749. Ево што се говори о његово-
ме доласку у летопису „Крусовоља Иван-бего-
ва“ лист 506. „Ва љето Христово 1749 приде
патријархъ сербски Атанасіе ва Чернују Гору;
ца Рождество Христово би у Махине; из Ма-
хина под Ласмтвоъ; исподъ Ластве на Станъ-
више; съ Ставѣинахъ на Цетинѣ на Василѣвъ
данъ, и даде му владика Савва Митру едну одъ
три кое бѣше доніе изъ Москве владика Данило;
а приђе бѣше да едну владика Данило Арсенио
патриарху; то до садъ двѣ у Пећѣ пошое изъ
цетинскога манастира разорена“. *Шесто* иде
„књига за Медовину“. *Седмо* „Писмо за црно-
горску службу приказато у Сенат Венетски“. Ово
је писмо предао Сенату Венецијанскоме Васи-
лије Петровић године 1744. У њему се
излаже какве су заслуге учинили Црногорци
Мѣгачкој републици, па се даље говори чим
је република вратила Црној Гори за сву њену
вјерну службу републици. *Осмо* иде писмо за
границе Спљачке. *Десето* „родословије српски-
јех деспота“. *Десето* „Границе међу Црном Го-
ром и Ердеговином од цара Стевана до Ивана
Црнојевића“. *Једанаесто* „Суд царски и Патри-
јаршаски узаконно господиц зетски Иван Цр-
нојевић“. *Дванаесто* „писмо колко даде влади-
ка Василије новаца за земље које је купио за
манастир“. *Тринаесто* „Сказаније о свјатјјей Со-

фији ва Константиње грађе.“ Има још ће које ситније примједбе, које немају особите важности.

Ово је дакле садржај књиге која је на Цетиње позната под именом „Крусовољ Иван-бега Црнојевића.“

I. Границе црковне у Црмници и граница са Венецијанским владавинама.

Милостију Божијеју прилучи се прити ње господину Ивану Црнојевићу ва мјесто Црмницу са властели мојими: прво бивши са мноју Тома зетски војевода и от двора нашего Гјург војевода, и Вук војевода и Гефалија Никола, и от придворац мојих Лазар и Стефан. И поискав границе свјатаго Николаа Врњанскога, и обретох васе по имену не пометене како пишу хрисовули сербских свјатих царей, који су ће што записали и приложили томе светома храму. Аз видјех и потврдах, и јешче от мојих метох и банчичи и аз свјатому Николају приложих, молабно призивајући свјатаго господња угодника на помоћу мою и заступленије. И от толе подвихох се поставити границе окрест земљи мојеје: Прво поставих границу на врх *Уторганац*; другу ће се зове *Три рога*. От толе камивалом на *Троцину**, које се зваше *Брчело*, ово је трећа граница. От толе пак камивалом све врхому *Другу Троцину* граница четврта. От толе камивалом голим врхом на *Свијезицину* граница пета. От толе иде шиб врх куле више *Мртавице* *продоли* граница шеста. От толе камивалом наврх *Ластевиц* граница седма. От толе иде страном у *Горњи крет* у оцођу граница осма. Од толе иде у *Ријеку* у *Три врели* граница девета. От толе у *море*. От мора на *Светога Тома*. От толе путем проз *Бабиш Вир*. От толе усред *Пољс Будалскога* крет, граница десета. От толе страном на воду која се зваше *Топлиш*, граница једанаеста. С *Топлиша* на врх брда *Кост нице*; от толена *Јез* граница дванаеста. От толе све ходећи по крају мора на крају од мјеста *Бигове*, граница тринаеста. От толе идући по крају села *Ђешевих* на стара наша солила правцем крај мора у *Славицу* граница четрнаеста. Пак от толе на *Брди* граница петнаеста. От толе под цркву која се зове света *Троица* у *Чит Кали* граница шеснаеста, от пркве у *Мокру плочу* граница седамнаеста. От *Мокре плоче* у *Шупљи кам* у *Бригатову греду*, ниже *Кашћела*, граница осамнаеста. Пак от толе св редом: у *Девели кали*, и у *Јазавчеву* главницу; и от толе у *Шупљу стијену*; и от то-

ле у *Мидицу каменицу*, и хобером, и у *Прасквину голмилу*; и от толе управ у *Черни кри* и хобером; и от толе у *Андријну улицу*, и управ у стијену која стоји на стијену от *сухе Червене папрати*; и от толе управ у *Доње чело поље*; и от толе управ пзнад рушине кроз пруда где се састаје с *Иваниша Вукова* дијелом и у главицу где је *Црквисте*; и от толе у врх главине от *Суге Дугога дола*; и от толе у дно *Ђекевишта* и путем старијем који ходи ка *Студенцу Ораховицу*; и от толе у *Ријеку* у дно *дугога мота*, ту досијјева.

Ја Никола Јакобовић, властелин котореки, бивши послат от властел которекијех господињу узможному Ивану Црнојевићу поради овихјех граница, подписах својом руком за свједоштво. Ми Виценцо Францешковић бивши таде с господином Иваном послат от властел подписујем својом руком за вјеру. Ми Пасман Трипковић, и Марин Трипковић, и Јаков Грасовић, Марин Кувелина и Живо Јакомовић Кашчелап, и Паома Трипковић ти су били сви от властел которекијех. Ми Гашпар Канзалијер, и ми Стефано Николетовић от Будве, оба послати от господина Алувица Тонга вказа от Будве узможному господињу Ивану. Ми сви вишеспомелути тудијешњим одеји подписујемо се својими рукама како смо границе ставили и потврдили: да или наш, или господина Ивана би се наша који појан иди коју од овихјех граница помјери, да га правда смртну осуди, и у двије канзалијере њима оставијемо једну господињу Иван у његову канзалијеру на Цетиње, другу ми властели которека у нашој канзалијери у Котор. Писах ја Никола грек бивши логофет господина Ивана ва лето 6990.—1482.

II. Хрисовуљ благочастивога господина Ивана Црнојевића обладаатеља господарства Зетскога како сагради митрополију цетињску и што приложи истој митрополији.*)

„Иван Црнојевић Божијеју милостију господињ зетски.

„Вазублена братије! Нончи успе а ден приближи се, отвржем дјела тамна и јавим се чеда свету и услышим што глаголет слово Божије безсмртноје к човјеком: придите ко мње васи трудијаучи се и обременени и аз упкоју ви; и пак твореј чистоту јуже хвалит реки: блажен чисти сердцем јако ти Бога узрет. Темже и аз грехми смирени и недостојни Христу раб нарешчи се Иван Црнојевић поучицијем Божиим поради сагрешени моих изгнану ми бившу от области моје и мојега отацтва

*) Ово је једна висока гора више села црмничкога Брчела; и друга Троица, која се ниже спомиње, такође је једна висока гора не далеко од прве.

*) Овај Хрисовуљ наштапан је у Мулутиновићевој историји Црне Горе стр. 4 до 9, али је на више мјеста изостављено и има погрешака. Ја га овђе цијелога привидом по „Крусовољу Цетињском“.

измаитевским царем султан Мехмедом иже многа царствија прими и многице царе побједи и никогде ему супротивити се вазможе; и пришедшу ми ва страни Италије обретох пречудни храм пречистије владичици нашеје Богородици, близ града Јакина зовоми Лорет, и ва нем видех перукотворени образ преславније матере Бога нашего јаке многа чудеса сатварајет жеке очима нашим видјехом, и падох ниц на земљу пред тоје страшним образом и помолих се оноје милосрдију, и објети моје васе срьдачно в а з д а х тоје благоутробију: ашче умилосердитесе на мње недостојнаго раба својего, и вазвратит ме ва земљу мојега отачаства и области мојеје да поташчу се црков сатворити в честноје име жеје; темже по својем жеја человјекољубију милостива ми бист мати творца мојего, и прошеније моје исполни, и аз патапчях се васе душе и васе срдачне објети моје исполнити јелко же ми бист вазможно. И сздах храм на мјестје глаголемем Цетиње в славу и похвалу тоје госпожди матере Божије ва име честнаго жеја рождества, и манастир при неј сатворих в упокојеније мнухом јужке митрополијеју Зетскоју нарекохом, ашче будет угодно милостивој госпожди. И поставих ту митрополита зетскога кпр Висариона, бившиаго во то време, да владејет васем и по њем будушци. И приложих тоје пречестному храму једно ми Осток вазможно с договоренијем подружја мојего и синов мојих. Најирво приложих на Добро Добро виноград мој да се њим вино годено половина предавати цркви сваке године. И ешче приложих што гоје су имали Остонки, Ратко са братом и синовцима, Добро: или је земља, или су лозије, или гора, или је вода, све да јест црковно; а њима дадох замјену њих добром вољом на За ч и р земљу за земљу; а лозу за лозу; а дуб за дуб у век и у башчину. И јешче им у век даровах једну воденицу моју у Ободу, која је премо воденици Комске цркви, да будет благословеније за мјењу. И што је било куќне земље Осток — то све рекосмо да су ступове

црковни; а што је кметшчина туде да се насеље кметије црковни. И јешче приложих Стругаре све по међи са метехом их да они стоје онде да су кметије црвени који те работат цркви. И тако учинисмо за Стругаре и за друге кметије, који се населе на црковне баштине свуде да ниједнога данка госпопкога не дају никому, ни да им је вољан тко заповиједати на работу чију, тачију црква на своју работу, а они да су савршени работници црковни, и јешче да дају цркви свака кућа по три крбле вина пољева, и по један стар шенице, а други стар глотине сока. И от замјене Ратка Остоика от тога је црковно при светој Текли 12 кватат седбе шеничне, и под кућинте Ратка Остоика два стара и два шестака сједбе шеничне, и около те земље печа дубраве, и у Кошучи до један стар и четвртаник сједбе ржане; и на чем је Ратко сједно међом лозије када је рађало највеће 55 крбал, а најмање 30 крбал вина бивало је; и више зграде Раткове комад дубраве, и две кметшчине Раткове на којих сједи Никола Ковач и Вукота Кривокућа оба кметија црковни, с баштинами да су кметије као Стругари. И на Јаблапово два кабла сједбе шеничне и под Великом Плочом виноград, и више села над виноградом брда и гори по међах како се овде именује: најирво почаници на највиши врх Добрштика, отолен у тијесно ждријело Стакорника у границу; и отолен вјецмен на врх Дебелогора; и отоле у границу на дно Ругина доца; и отоле на запад у границу више Миомана Клобучара куће; и отоле у границу под водом која се зове Грм више Никшиње куће; и отоле у границу на плочу код Каменице више куће Николе Шћепановића; и отоле у дно Алка у границу у Дебелу плочу; и отоле у дно Малога Зелна у Сказ; и отоле онет на највиши врх Добрштика.

(Наставиће се.)

Марко Драговић.

НА МЈЕСЕЦУ.

Сјај мјесече, ала сјајаш јасно!
Љуби лане, ала љубиш красно!
Ал' је срце моје пуно жара
Са икара из твојих њедара!
Та да удре студи и вијори
Да се смрзну у воздух мосори;

Санте леда да све стегну круте
И све ћије сподобију луте:
Опет дуно у то топло крило
Мени неби нигда зима било.

Филип Ј. Ковачевић.

ЊЕГОВАЊЕ ДУХА У ТИЈЕЛУ.

(Свршетак *).

Главно је, да у самој клици буде дата свага човјеку, и да се та свага за младости као што ваља развије. Не буде ли је у клици, не може се ничим послје развити потпуно. Буде ли је у клици, може омет да умане и закржави, ако се за младости не чује као што ваља.

То се види јасно у животу. Многи људи у самоме зачетку своје примо сјеме слаости и смрти. Они, ма колико да се његују и пазе, не могу снагу своју развити до високог степена, него тек ако се провучу са животом својим до извеснога времена. Други су омет у самом зачетку прилици извор снаге, али доцније наступе околности спољашњега свијета и живота, при којима тај извор застане или са епидемијом пресахне. У првом случају не може да се развије оно чега нема; у другом несретне околности угине и оно што се има.

Међу те несретне околности спада и школа, оваква каква је данас. Она тобож хоће да развије дух, а убивајући тијело мора да убије и дух. У њој се здравна клица човјекове снаге слаби, а слаба због ње никад не може ни доћи до снаге. Стари су Једино имали много боље школе, јер су биле рационалне; у њима се дух развијао кроз тијело.

Већ одавна су љекари опазили, да је састав људскога тијела у овом вијеку постао њежнији. То се види прво на том, што тијело данашњег човјека теже одољива спољашњим уливима, који га слабе; а друго на томе, што живот данашњег човјека мора више да се дражи, да би се одржао. То је последица културнога напретка. Много је томе допринио и напредак у медицинској науци, јер помоћу ње сада могу да се одрже донекле и слабије организације, које су прије за рана подмијегале ниналама разнијих болести. Због тога данас има много више слабића по прије. А што је најгоре, ови слабији производе слабиће и на њих преносе сва своја својства, која се послје све даље шире с кољена на кољено. То у старо доба није могло да буде. Онда што није било за живот, умирало је већ у првим годинама, па што је преостајало, то је било снажније и крјенко и подобно да одоли свијем невољним спољашњим уливима, разумије се до извесне границе и извеснога доба. На почетку сва већина само снажни људи преостајали, то су сјеменом својом у нараштајима могли давати клицу и зачетак само крјеним индивидујама.

И данас има крајева, гдје то бива, а то су крајеви, који стоје мамо подале од културе. Појав, који се ту опазва, потврђује у свијем конвенционалним нашу теорију. У Њемачкој н. пр. има крајева, који су још неаражени културом; такви су крајеви брда баварска и швапска, дакле у јужној Њемачкој. Тамо пада у очи, како су људи јаке тјелесне енергије; али статистика је и то доказала, да нигдје дјеца у толиком броју не умиру као тамо, јер је тамо правило, да од 100 новорођене дјете 50 умире прије по што наврши прву годину. То значи, да је тамо природном избору остављено слободно поље, те се по томе у борби живота одабере оно што је епо себи да се одржи у животу са снагом и да одоли свијем невољама, а што није за то способно, то угине још за првијех дана. У култивираним крајевима

* Види број 41 «Црногорке».

ма више се пази и чува, да не угине ни овај дио људи, који није дошао на свијет са потпуном енергијом живота, па отуда у тим крајевима многи слабићи.

Ми у Црној Гори немамо статистичких података за ову студију, али рећи бисмо, да ће и овдје бити исто тако, као у овијех баварских и швапских брда, само још у много вишем степену. И код нас понесе прве године под земљу све што није за живот, па за то и јест оно што остане здраво и крјенко и подобно да одоли свијем тежким условима под којима се код нас живи. Жељети би било, да нам наша санитетска власт каже, како у овом погледу стожимо.

Култура још доноси нарочито и то са собом, да се нервна система преко мјере напреже, трони и разорава. Ко погледа шта се и како се данас ради на пољу науке и вјештине, трговине и индустрије, политике и дипломатије, тај се томе не ће нимало зачуђити. Осим тога тенка хигијеничких грехова у друштвеном и фамилијарном животу нашега доба главни су извор нервозног изнемоглости многобројних људи. Кад бисмо хтјели овај предмет расправљати даље, то би нас веома далеко одвело; но ипак морамо овдје ирећи, да је неопходно нужна реформа обичаја и нарави у фамилијама и у друштву великоварошком, реформа, која би више потпомагала морал и исправљала здравље. Нема нам овдје буде дозвољено, да само једну тачку додирнемо. Често видимо у великим варошима, како млади људи и младе дјевојке побољшавају; то се догађа баш онда, кад би требало да им је тијело у најљепшем цвијету и да се поине до највише висине својих енергија; а то побољшавање не долази ни од чега другог, него од несретних великоварошких навика, младићи и дјевојке предају се разуваном и прекојерном тјелесном уживању. Отуда бједоћа и нервозне слабости. Има их који велу, да ће се то све с годинама подмирити и исправити, чим тијело стане на своју снагу. Али то није истина, бар не за већину случајева. Свага се добија у младости, и ако се тад не етече, нема се кад више етећи. Ко је животом својом у младости протраћи, тај је послје је не може накнадити. А тимем се узасно штете генерације је да за другом.

Много се којешта препоручивало, да се том аду доскочи, али лијека све догле не ће бити, док сами родитељи не изијене начин живота, особито док се не уклоне узорци, са којих живци слабе. Да би се у зачетку новијех нараштаја клицом дало довољно снаге, нужно је да се за вријеме развитка и цвијета живота избјегава све, што је кадرو да ослаби нервну снагу. Тјелесна вјежбања, јачање, хрвање, купање и пливање, тодиљање нужно је за младе дјевојке исто тако као и за младиће, да би накнадиди губитак, који им наноси тијелу школа и мучни сједелишни живот школки, и да би на тај начин окрјенили своје здравље. Младежи не треба никакво површно знање, које не снажи дух, него само служи као вези спољашњи премаз, који даје љешни изглед, тек да се не позна празнина, која је изнутра. Из цијелијех каменова ваља саградити кућу, ако ће да ваља, а не из сметлишта које се стрна у зидове. Ваља се оставити поћиницења и уживања театралних представа и музикалних продукција по ноћи, кад та уживања не допринесе ништа к задовољству и умирену душе него само к раздражењу цијеле првене системе. Исто тако ваља већ једном напустити пјанчење и бекријање по локајдама пунијем загушљиво-

га дима. Нека се установљују задруге младјих људи са задатком, да се вјежбају у разним тјелесним вјежбањима, али да та вјежбања не прелазе у једнострану и бескорисну „спорт“. Исто тако нека се поред њих установљују и задруге младјих дјевојка и жена, са истим задатком. Баш младе дјевојке и младе жене највише страдају у здрављу своме са оскудне овакјих тјелесних вјежбања. Нико у том није толико заинтересан као женски пол. Једино њихово тјелесно вјежбање, играње, више им мора шкотити него што може користити, јер се чини под околностима, које никако не могу бити за здравље угодне.

„Радимо да буде боље, на ње одмах и бити боље.“

Тако ће нам поћи за руком, да добијемо снажнији нараштај и бољу клицу за зачетак снажнијих генерација. Његујући тијело његујемо у исто доба и дух, јер се само тијелом дух може пољеговати. А моје је мишљење, да се тијелу најбоља нега може дати у младјеском добу његова развјетка, јер онда се највиша сума животињих енергија у њему може развити. На жалост, у нашем културном вијеку онда баш пада школско доба, а ово нам много квари здравље наше дјеце. Баш онда је од потребе да се велики дио живјих енергија уотријеби на грађу тијела, нарочито на грађу мозга и мишића; за то би требало да се те енергије што мање убијају сједљивим животом и тортуром око предмета неразумљивих и могу дјетињем непрестуних. Задатак би био школи, да све поједине органе равномерно вјежба, али не напрезањем него лаким побуђивањем и мијењајући један предмет с другим, рад са отпочињањем. Искуство нас учи да се особито овак штије петнаесте године не смије одвртати радом преко извесне мјере, која је доста велика. Многи мисле да се слабији мозгови пасивно владају, на их много не типичи терет, који се на њих набади, јер што шире од себе одбију. Но то није истина. Не владају се слабији мозгови пасивно, него се пасивно влада чељад са јаво развијеним мишићима, чељад у које мишићни живот на срећу толико прелађује, да не може да издржи мирно држање, ванште ваљду и принуђено мишљење. Што се тако у школи владају дјеца са боље развијеном мишићном снагом, по томе се не може судити о својствима њихова мозга; често таковзани „рђави ђаци“ буду најбољи људи, а „одлични ђаци“ постану средњи људи, јер су сви по толики, док су у школи били, животне силе своје употребљавали на напрегнуто мишљење, тијем пак развјатак свога мозга оштетили.

Не може се довољно напоручивати онијема круговима, који носе на себи одговорност за васпитавање наше дјеце, да младежи не стају на пут, кад хоће да чини оно што јој је од природе дано: кад хоће да се поигра, да скача, да се хрва и јача, да своју тјелесну снагу вјежба и тијем тијело своје што вишим животом пуна. Сама школа треба да иде томе на руку, на и предмети који се предају. При ботаници нека се што више ботанизира; при историји нека се бију бојеви између Римљана и Картагина. Нека педагози наши не иду на то, као што је стари Хуфеланд препоручивао, да „животну у човјеку“ зауздају. Напротив, тој „животињи у човјеку“ треба дати маха, кад она иде за природним нагомном својим, да живе силе у себи освјажу тјелесним вјежбањем. Због тога ваља дјецу изводити што чешије у поље, да се проиграју; ваља их с природом опри-

јатељити и приводити их сваком приликом да повнају величину и љепоту њену; ваља их при настави загријавати за велике мисли; за љубав к човјечанству и отаџбини. Њиховим мишићима треба толико исто њега колико и духу, да би се у цијелом организму развили импулси, која самосвијест повишавају и чврстину карактера праве. Ваља их поучити, да је у раду доскојанство човјека и да је здравље право благо, које се не смије ослабити разуданим страстима ни грамзивом јагомом за поњем, но које нам ваља чувати за више задатке живота.

Његујемо дакле тијелом дух и душу. А то ћемо учинити, ако васпитање подмлатка удесимо према правилима хигијене. На том основу почива будућност државе.

(По „Deutsche Rundschau“.)

II.

СТАРИНЕ ЦРНОГОРСКЕ.

Љетопис.

Под овјим насловом налази се у таковзваноме „Крусовују Иван бег Црнојевића“, који се чува у цетињском књижохраништу, забиљежено неколико важнијих догађаја из историје, почињући од Алама па до године 1749. Неке биљешке, које се односе на нашу црногорску историју, ја ћу овђе саопштити:

1. Ва љето Христово рођаства 1471 огосподи се над Зетом Иван-бег Чернојевић.

2. Ва љето Христово рођаства 1484 сагради Иван-бег митрополију на Цетиње храм рођаства пресветије Богородице, и назва је митрополију зетску.

3. Ва љето Христово рођаства 1635 постави се Висарион Баица епискупом зетским.

4. Ва љето Христово рођаства 1687 примине Данил Војић. Што љето јенискуп Висарион изведе Датино на Цетиње у манастир, провидура и кавалијера на владују Висарион отравине и умрије. Посље Сулеман паша од Скадра скупи војску велику и дође на Цетиње, нађе Датино у манастир. Датино дунчи на вјеру, а манастир и цркву раскопа.

5. Ва љето Христово рођаства 1692 постави се јенискуп Сава Очичић, и јенискупова три љета и умрије.

6. Ва љето 1697 скупине се главари црногорски на збор на Цетиње и избраше себе за владуку и пастира Данила Његуша Снепчевића.

7. Ва љето Христово рођаства 1700 хиротуниса се Данил владика епитјетјим патријархом сербским Арсенијем Черногорцем ва немачкој земљи, ва место Сеуји.

8. Ва љето Христово 1701 сагради владика Данило цркву Вознесеније, по сем трапезарију.

9. Ва љето 1704 сагради цркву велику храм Рођество пресветије Богородице, по сем и вас манастир сагради, и куће на Љовћену и у Махине.

10. Ва љето 1711 дође се граматами од Москово од цара Петра Михаила Милорадојевића ва Чернују Гору ка владика Данилу и Черногорцима, за велико зло манастиреко и црногорско, који почеше војевати на турске градове.

11. Ва љето 1712 Јулија 29, посјекосше Црногорци Турње ва Царев Лаз, но сила турска одоље и дођосше на Цетиње (1714) и раскопаше цркву и манастир Октобра мјесца, и то љето отиде владика Данило у Москву ка цару Петру.

12. Ва љето 1716 дође от Москве владика Давило и довесе манастиру царскоје пожалованије, а Черногорцем дарове, како пишу две царске грамате, које цар Петар даде владики Данилу.

(Паставиће се).

Марко Драговић.

КЊИЖЕВНЕ ВЈЕСТИ.

Недјељни преглед.

Наш књижевни булетин биће и ове недјеље прилично мршав, а томе нијесмо криви ми него књижевност српска, која још једнако поети велике поете, а уз то изабације на књижевно тржиште већином вањарске послове. У књижевној производњи данас код нас већином немају иницијативе учена и књижевна друштва или поједини књижевници, него наши књижари, а ови већином раде за свој интерес, па према томе и чине нарудбине у књижевника. Још које вријеме, док се мало више обогате наши књижари, постаће наши књижевници њихови надничари, код којих ће с издржим лактовима обијати прагове и молити за мало наднице...

Али да прекинемо ову тему, која би нас далеко одвела.

Како већ рекосмо, наш недјељни извјештај не ће бити замашан. На књижевном огласима у нашим политичким листовима видимо и без календара да се налазимо пред Божићем и новом годином. Оглашују се, на име, разни „Мали Свијетови“, „Љубице“, „Честитке“, „Дембације“ и др. Ово не шкоди, па против много користи, кад су књиге удешене за дјecu, и то за **српску дјecu**. Ма не ваља, кад се из странијех дотичних литература уноси у нашу, што није за нашу дјecu, јер се не подудара са нашим народним духом. Особито ће ваљало „Честиткама“ сирочијети пут у наше куће, јер нам кваре дјecu у сваком погледу. Амо спада и један „новитет“ у нашој књижевној литератури: „Упутство како се пишу љубавна писма“. И у овој струци прокривла нам је пут куража на књижара Браће М. Поповића, јер ово је њено издање. Довста, васпитање нашега женског подмлатка већ је тако савршено и потпуно, да му се нема шта придати, само још ваља тиснути у руке свакој нашој дјевојчици ово: „Упутство како се пишу љубавна писма“, па да видиш среће српске! И ту је потребу подмирила књижара новосадека!

Да пријемемо к озбиљнијим стварима. Међу овима прво мјесто заузима „Гласник Срп. Учениог Друштва“, књига 59, која је ових дана изашла, са овим садржајем: I. Турке и друге источанске речи у нашем језику. Грађа за велики српски речник. Од дописнога члана Ђорђа Поповића. — II. Библиографија српске и хрватске књижевности за годину 1883. Од Драгутина Посениковића. Друга половина. — III. Изводи из записника српскога ученог друштва, година 1884. — IV. Оцена прилога за Гласник ученога друштва, које је историјски одбор наредио да се штампају. — Није нам још дошла до руке ова 59 та књига. Док је добијемо, можда ћемо опширније о њој прозборити.

— Издањем књижара Ђермекова и Матића у Земуру а варном штампом Николе Димитријевића у Новом Саду изашле су „Песме Мите Попови-

ћа 1874—1884“, дакле од потоњих десет година. Као што је познато, једна збирка pjesама овога нашег плодovitог pjesника већ је прије неколико година изишла. Ово је збирка друга, много већа од прве. У овој има оригиналних и преведених pjesама. Прозборићемо коју и о њој, чим стигнемо.

— Важна је за познавање наших крајева и историје нашега народа књига „Херцеговина“, коју је у спомен петогодишнице тога дивног града сабрао и сложио Томо Крстов Поповић, а штампала штампарија И. Водишке у Задру. О овој књизи надамо се да ће нам допјети рецензију који од наших историчара.

— Приповједачка књижевност наша у добитку је са једним пријевом с чешкога: „Јастребић против Грличића“ од Сватоплука Чеха, који је издала књижара Велимира Валожића у Биограду. Пријевод је од Срет. А. Поповића.

— За нашу црквену књижевност не може се рећи да се обрађује немарљиво. Већ смо прошле недјеље јавили за неколицину новијех књига од те струке, а и сад смо у стању да јавимо за: „Приче из црквене историје“, које је написао Јеврем А. Илић професор богословије у Биограду. Књижница је ова удешена за школу, и то нарочито за IV. разред основних школа.

— Свијема, који се у нас занимају питањем о класичној настави, добро ће доћи бесједа, коју је о тој теми говорио на св. Саву у великој школи биоградској г. Јован Туроман, и која је сад изишла из штампе под насловом: „Класична настава у нашим гимназијама“. Немамо још те бесједе, али нам име Јована Туромана, признатог стручњака у класичним стварима, јемчи за ваљаност њену.

— Читамо у биоградским листовима, да је у штампарији задруге штампарских радника у Биограду изишла књига под насловом: „Плевиња“, I и II. свеска. Шта је Плевиња, то од прилике знамо од потоњег руско-турског рата. Но куд ћемо с овом „Плевињом“ и у коју рубрику наше књижевности, то не знамо, нит нам се у дотичном огласу каже. Да није и то какав еп?

— Нашим географима добро ће доћи: „Најновији речник свију места у Србији“ који је изишао у Биограду.

— Last not least! Међу пажљивим првијенцима нашега атичког критичара г. Милана Савића у Новом Саду имамо да приближимо нов изданак: „Проводације“, шаљива игра у пет чинова. Ово је дјело наградило „Матица Српска“ у Новом Саду. Немамо га још у рукама, али се од Милана Савића сваком добру надамо.

— Један куриозум! На леђи књижике Марка Цара: „Giosue Carducci“ читамо да се од истога писца налази у радњи: „Rosa Mystica, roman iz klanstarnog života.“ Прије неки дан стиге нам из Париза новембарска свеска францускога журнала: „La Revue Indépendante“, и на леђи исте свеске читамо, да се тамо налази под штампом „Rosa Mystica“, али не од Марка Цара, него од списатеља који се зове: Stanislas de Guaita. Ова је „роза“ доиста „мистична“. За то молимо мало објашњења, а на име да нам се каже: које је права роза, а које мистична? Да је Stanislas de Guaita...

вео Царову „Мистичну Ружу“, то не можемо вјеровати већ ни по томе, што нам Марко Цар каже, да се његова „Мистична Ружа“ тек у радњи налази. А да ни Марко Цар није превео „Мистичну Ружу“ Станислава де Guaita, рекли бисмо прво по томе, што се и та француска „ружа“ тек под штампом налази, а друго и по томе, што нам Марко Цар у својој објави не каже ни да је то пријевод ни од кога. Да се пишеу оба писца, један у Далмацији други у Француској, случајно подударила у називу, па можда и у самом предмету свога романа? Erkläret mir, Graf Oerindur

Књижевна друштво.

(Матица Српска у Новом Саду). Књижевни одбор овога друштва имао је свој састанак 24. пр. м., на којем су ове ствари расправљане: Секретар јавља, да је накладом књижевог Браће Јовановића у Папчеву на свијет изашла од „Матике“ награђена шаљива игра у 5 чинава од дра Милана Савића под насловом: „Проводаци“ и да је писац поднио прописани број од тога дјела. — Секретар напомиње, да би у свечаној сједници књижевног одјељења о св. Сави валао коме од чланова говорити у спомен дру. Милану Ђорђевићу, књижевнику и члану књижевног одјељења. Прима се да говори потпресједник књижевног одјељења Светозар Савковић. — Секретар, као уредник „Бетониса“ јавља, да чланак Миле Поповића: „Сремско вино“, који се у 141. свесци „Летописа“ штампа, износи готово 3/4 штампана табака и да би писца мора валао писцу одређену награду од 80 фор. у нечем повисити већ и с тога, што је писца стигао да пише ница много труда стига. Уједно предлаже, да се тај чланак и посебно у 100. свесци „Летописа“ штампати и да се ти посебни отписи писцу утисну у име признања за труд, који је положио око испитивања и анализовања сријемског вина. Приједлог се прима и писцу се одређује још 20 фор. у име награде. — Управни одбор позива, да се назив да се не прорачује скупуштином одређени прорачуни на књижевне награде. Узима се на знање и књиговодство друштвено позива се, да увијек поднесе исказ о томе, колико је потрошено од одобреног прорачуна, да би се према томе могло посетунати при одређивању награда. — Прима се за „Летопис“ оцјена М. Нешковића на дјело дра Војислава Бакића под насловом: „Поучке о васпитању дјете у родитељској кући за образованије српске матере.“ Писцу се одређује за ту оцјену награда од 15 фор. — Владимир Красић подноси за „Летопис“ свој чланак: „Монографија манастира Ораховице, прилог историји српске цркве“. Прима се за „Летопис“, али по мишљењу члана г. Илириона Руварца да се не зове монографија него опис. Писцу се за исти чланак одређује награда од 50 фор. — Примају се за „Летопис“ двије pjesме Војислава Ј. Илића под насловом: „Лада“ и „Словенски кнез“ и писцу се за њих одређује награда од 10 фор. — На молбу дра Милана Савића издаје му се рукопис његове награђене приповијетке: „Разни путев“ да би је могао штампати. — На молбу Симеона Ковчара, учитеља у Јохану, враћа му се његов пријевод „Дитесове психологије.“ — Секретар јавља, да чланак Глише Гершића, штампан у 137, 138, и 140 свесци „Летописа“ под насловом: „Критичке студије из данашње уставне теорије. I. Уставна монархија и начело народне суверености“ изно-

си 6³/₄ штампана табака и да би сад валао писцу и остатак награде одредити и издати. Узима се на знање и писцу се одређује у име остатка награде за споменути чланак 80 фор. — Стефан Милованов подноси своју попуњену расправу: „Шта се до сад радило и урадило на научи физики у Срба“ (прије се звала та расправа „Физика у Срба.“) Та расправа послана је Мити Петровићу као оцјенивачу, да увиди, да ли је писац попунио ту своју расправу према примједбама, које је учинио у својој оцјени. — Јован Петровић, свештеник у Новој Градници, шаље за „Летопис“: „Српске народне приповетке“, што их је скупио по Славонији. Приповијетке те записао је онако како их је чуо из уста приповједачевих. Приповједака има 20, а уз њих је и једна pjesма под насловом „Рај“. Издаје се на оцјену Ђорђу Рајковићу — Љубомир Лотић, учитељ у Карлову, шаље за „Летопис“ ове прилоге: 1.) „Српске народне приповијетке“, 4 на броју, што их је скупио по Банату, и 2.) „Српске нар. pjesме“, на броју 37. Оба прилога издају се на оцјену Ђорђу Рајковићу. — Мита Поповић у Сомбору шаље на оцјену и награду своју позорницу игру из народног живота у 3 чина с pjesмама под насловом: „Наша селани“. За оцјену те позорнице игру умолавају се: Јован Ђорђевић и Милорад П. Шапчанин. — Јован Грчић и Светозар Савковић јављају, да су прочитали на оцјену им издаване двије драме Светозара Арсенијевића, и то једну у 4 радњи под насловом: „Частислав“, а другу у 4 радње под насловом: „Краљ Светозар“, обе с преводом. Оцјенивачи налазе, да је писац потешки. Из предмета тих драма јасно би рука кадра била створити бољше, али овако је сас промашено и неспретно обрађено. Према тој оцјени не прима се ни једна од споменутих драма. — Професор А. Сандић подноси за „Летопис“: „Стара pjesма с емборска“ од године 1740 до 1748. Пjesма су та врло знаменита за историју ослобођења Сомбора и вађења за слободу краљевску варош, али су још знаменитија за историју језика српског, како са стране глотике тако и са стране филологије. Ако се та pjesма прима за „Летопис“, он ће их опширније објаснити допуном историјском и језикословском. Споменути стара pjesма и понуда примају се за „Летопис“, а награда за тај посао одређи се, кад писац за та стара pjesма нашаће поправитицу.

(Српско учено друштво у Биограду.) На поговом састанку управе овога друштва расправљани су ови предмети: Дописни члан Ристо Ковачић шаље: а) Српске колоније у Молзу (у јужној Италији), први извјештај у 7 разјела; б) 13 pjesама српских у архиву дубровачке републике (1403—1705) још неизданих. — Осим тога јавља, да је издао књижицу: Gli Slavi Serbi dell' Italia. Ricordi del Prof. Risto Kovačić, fascicolo I. Ancona 1885, стр. 46 у формату положеном. На пошљетку прилаже ликове Вука Караџића и Бранка Радичевића, у дрвету резане, које је ширио по тамошњим насељима нашег народа. Узима се на повољно знање, а да би ствар бржешла предаје се на преглед и оцјену први од поменутих списа Ј. Бошковићу а остали П. Срећковићу с том, да резерву о њима у својим одборима. — Др Милан Јовановић поклања друштву 3 оригинална pjesма владике Петра Петровића Његоша од године 1851, два у стиховима а једно у прози: а) 1 Јан. На куполи св. Петра у Риму; б) Налућ 31 јан. Госп. Владиславевићу; в) 4 марта. Полазак Помпеја. Примају се са

великом захвалношћу и да се чувају у друштвеној збирци автографа. — Г. Богољуб Петрановић моли, да му се пошље и остатак откупне цијене, у 40 дуката, за његове прве три збирке народних pjesама. Одлучено да му се пошљу тражених 480 динара, те да и тај рачун буде једном намирен. — Г. Иван Павловић одобрава да се г. М. Кујунцићу може исплатити 330 динара на рачун хонорара за пишчеве књижевне радове: Три потомка Немањина, порекло плеза Лазара, архиепископ Данило, Јања Кантакузин, Жене Ђурђа Бранковића. Узима се на знање и секретар да поступи према томе, а што претече, да пошље писцу у Лондон. Уједно да се замоли госп. Павловић, да настави своја истраживања за српску историју по париским и лондонским архивима. — По дужем претресу одлучено би предложити скупу, да према чланку 30 под бројем 3 друштвене уредбе изоволи поставити основу за одређивање награде и откупне цијене појединих списа и рукописа овако: Награда ће се одређивати не престо по табакима, него више одјеком гледајући на унутрашњу вриједност списа, пишчеву спрему, уложени труд и вријеме као и резултат рада (јер има писаца који неку ствар без потребе ошширије пишу); стога одбори нека предлажу цјену, а урава ће одмјерке појединих одбора доводити у сугласност.

Предавања.

— Како су већ дугачке зимске вечери наступиле, то су отпочета таквајана вечерња предавања у овим великим мјестима српским, где је друштвени и књижевни живот јако развијен, као што су: Бионард, Нови Сад и т. д. А Бионард се дже сваке године предавања у грађанској касини. Ове године отпоче их је г. др. М. Ј. Поповић својим предавањем: „Поглед на морех, које је већ почело да вазлази у подмиску Вијетна“. Даље је огласио одбор грађанске касине бионарде, да ће г. Светомир Николајевић, професор велике школе, предавати о »драмама« Бајроновим: »Чајлд Харолду« и »Дон Хуану«. Овде морамо пријетити, да сад први пут чујемо, да су Бајронова дјела »Чајлд Харолд« и »Дон Хуан« драме. Не знамо гдје је то откривене учинио одбор грађанске касине бионарде, по не вјерујемо да ће се предавач слагати с одборовим мишљењем. У Новом Саду држаће г. А. Хадић предавање: »О српским кћерима«.

Вијести из странијех књижевности.

— Који се занимају студијом социјалног питања, а знају француски, имаће шта да читају у новој књизи Алфреда Фуљера: „La propriété sociale et la Démocratie“. Књига је изишла у Паризу у Хафета.

— Француски роман све се дубље спушта к хоризонталном положају, те вади своје предмете из талого друштвеног. Леополдо Станпо (Léopoldo Stapleaux) саставио је такав један роман под примамљивим називом: „Les Amours d'une Horizontale“. Изашао је у књижари Данти-а у Паризу.

— У књижари Леруа у Паризу изишла је књига: „De Paris à l'île des Serpents, en passant par la Roumanie, la Hongrie et les Bouches du Danu-

be, par Cyrille“. Да није ово Сирил позвати нам секретар францускога заступства у Првој Гори? На сваки начин књига ова мора у велике запамити и нас, јер се бави крајевима, у којима и наш народ живи.

— У политичном листу француском „Journal des Débats“ читамо, да је књижара Калмана Левија у Паризу издала књигу под насловом: „Voyage de fantaisie politique en Autriche-Hongrie, en Serbie et Bulgarie“. То је збирка писама сарадника тога листа Х. Г. Монеријера, који је љетос путовао кроз поменуто крајево, на сад излаже у књизи утиске са тога пута.

— Чувени роман Достојевскога: „Злочинство и Казна“ преведен је на француски. Превео га је Дерели, а издала књижара париска Плон и Нури под насловом: „Le Crime et le Châtiment.“

— Оглашују у Француској, да ће изаћи ново једно дјело од госпође Адам (Madame Adam) под насловом: „Roma locuta est.“ (Рим је проговорио.) У Инглеској оглашују једну нову велику pjesму лорда-pjesника Тенисона о Томи Бекету. Осим тога јавља се из Инглеске, да ће изаћи књига нових pjesама од Браунига (Browning), и ново дјело од Смајлса (Smiles) под насловом: „Men of Invention and Industry“ (Људи изналазачи и индустријалци).

— Прослављени роман (управо није роман него животопис) великога песникете рускога Лава Толстоја изишао је код Хафета у Паризу на француском језику под насловом: „Guerre et paix“.

— У првој децембарској свесци Де Губернатицова журнало: „Revue Internationale“ изишла је једна новела од Хаима Давича из живота бионардеских Чивута под насловом: „Naomi, nouvelle tirée de la vie de Juis de Belgrade“. „Науџи“ значи у језику чивутоноској Чивута то што у српском Јељосава.

— Пријатеље Фосколова pjesникства, приказанога већ и у нашој књижевности, занимаће књига, коју је Камило Антона-Траверси написао о животу тога великог pjesника у фамилији, и изdao у Милану под насловом: „Ugo Foscolo nella famiglia. Con lettere e documenti inediti.“

КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Господину С. Ивановићу у Петрограду. — Ми смо из Вашијех »Даворија« штампали само један одломак, и то, оно с почетка »Мјесто Предговора« Цијело дјело не бисмо могли штампати у листу, јер, као што знате, из већјех дјела штампачу се у листовима обично одломци, ради угледа. Тако смо чинили и ми с Вашим дјелом, и толико је, мислимо, довољно. Ако имате што урадио из »Шах-Намех«, добро би нам дошло. Срдачно поздравље! —

Вашим дружицама: »Зори« у Бечу, »Србадији« у Граци и »Друштву Конијаторском« у Загребу. — Иљазо Вах »Црногорку« бесплатно, ма будите добри, на нам пошлите за поштарину по 1 фор. а. вр. Толико и за »Глас Црногора«. Можете обое уједно послати. —

Дружини »Подмладак« у Крагујевцу. — Преплату на »Црногорку« прима за Србију књижара Валожина у Београду. —

